

ENFLASYON DÜZELTMESİ KAVRAMI

CONCEPT OF INFLATION ADJUSTMENT

Boğaç İNAN*

ÖZ

İşletmelerin finansal tabloları düzenleme amaçları arasında geleceğe ilişkin karar almak, strateji geliştirmek ve hedeflere ulaşabilmek adına eksikliklerini gidermek gibi birçok anlamı vardır. Ancak enflasyon nedeniyle işletmelerin finansal tabloları tam olarak gerçek durumu yansıtmamaktadır. Bu çerçevede kanun koyucular 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun Mükerrer 298'inci maddesinde belirtilen şartların gerçekleşmesi halinde firmalar finansal tabloları yeniden düzenleyebilecektir. Bu çalışmamızda enflasyonun işletmeler ve vergiler üzerindeki etkileriyle birlikte enflasyon düzeltmesini genel hatlarıyla değerlendirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Enflasyon, enflasyon düzeltmesi, yüksek enflasyon

ABSTRACT

Financial tables of businesses are of great importance in decision making processes regarding the future, developing new strategies and achieving the defined corporate targets, with a view to mitigating the discrepancies. The tables, however, do not display the real and full financial state of businesses due to high inflation. In this respect, businesses then might adjust their financial tables, should the conditions laid down under reiterated Article 298 of Tax Procedure Law, no. 213, be met. This study focuses on the effects of inflation on businesses and taxes, and analyses the inflation adjustment practice in a broader sense.

Keywords: Inflation, inflation adjustment, high inflation

* Vergi Müfettiş Yardımcısı, Hazine ve Maliye Bakanlığı, bogac.inan@vdk.gov.tr

GİRİŞ

Gelişmekte olan ülkelerde, ekonomik istikrarı bozan en önemli sorunlardan biri olan enflasyon; cari fiyatlarda, ülkedeki toplam arzın talebi karşılayamamasıdır. Yani talep fazlasından ortaya çıkan fiyat artışları nedeniyle, para değerinde meydana gelen düşme sonucu, fiyatlar genel seviyesinin yükselmesi olarak tanımlanabilir.¹

İşletmeler ise geleceğe dönük planlarını yaparken finansal ve mali tablolardan yararlanarak karar alırlar. Yükselen enflasyonla birlikte şirketlerin finansal tabloları mali tabloların ait olduğu tarihteki satın alma gücünü tam olarak yansıtmamaktadır.

Bu kapsamda 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun mükerrer 298'inci maddesiyle birlikte enflasyon düzeltilmesiyle finansal tablolarda yer alan rakamların gerçek durumu yansıtmaması ve vergilendirme üzerindeki enflasyondan kaynaklanan olumsuzlukların giderilmesi amaçlanmıştır.

Bu çalışmamızda enflasyonun işletmeler ve vergiler üzerindeki etkileriyle birlikte enflasyon düzeltilmesini genel hatlarıyla değerlendirmektedir.

1- ENFLASYON KAVRAMI ve VERGİ GELİRLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Enflasyonu basitçe fiyatlar genel düzeyinde

meydana gelen sürekli artış olarak tanımlayabiliriz. Bu kavram, belirli bir malın veya hizmetin fiyatının sürekli artışına değil fiyatların genel düzeyinin sürekli artışına vurgu yapmaktadır.

Türkiye, uzun yıllar boyunca yüksek enflasyonun etkilerine maruz kalmış ve bu etkilerle mücadele etmiş bir ülkedir. 1970'lerden sonra tecrübe edilen enflasyon oranları yüksek enflasyon olarak sayılmakla birlikte neyse ki hiperenflasyon seviyelerine ulaşmamıştır. 1973 Petrol Krizi'nin girdi fiyatları üzerinde yarattığı baskı, ülke paramızın değer kaybı ve artan ülke içi huzursuzluk ortamı sebebiyle ülkemiz, yüksek enflasyon ile tanışmıştır.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Enflasyon Raporu (2018/IV.)'nda; enflasyonun 2018 yılsonunda yüzde 23,5 olarak gerçekleşeceği, 2019 yılsonunda yüzde 15,2'ye, 2020 yılsonunda yüzde 9,3'e geriledikten sonra orta vadede % 5 düzeyinde istikrar kazanacağı tahmin edilmektedir. Ayrıca 2018 yılsonu enflasyon tahmini yüzde 13,4'ten yüzde 23,5'e yükseltilmiştir.

2018 yılı aylar itibariyle yıllık ve aylık bazda gerçekleşen enflasyon değişim oranları aşağıdaki gibidir.

Dönem / 2018	TÜFE (Yıllık % Değişim)	TÜFE (Aylık % Değişim)	Yİ-ÜFE (Yıllık Değişim)	Yİ-ÜFE (Aylık Değişim)
Eki.18	25,24	2,67	45,01	0,91
Eyl.18	24,52	6,30	46,15	10,88
Ağu.18	17,90	2,30	32,13	6,60
Tem.18	15,85	0,55	25,00	1,77
Haz.18	15,39	2,61	23,71	3,03
May.18	12,15	1,62	20,16	3,79
Nis.18	10,85	1,87	16,37	2,60
Mar.18	10,23	0,99	14,28	1,54
Şub.18	10,26	0,73	13,71	2,68
Oca.18	10,35	1,02	12,14	0,99

Kaynak: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB)

¹ http://www.ekodialog.com/Makaleler/vergi_enflasyon_iliskisi.html Erişim: 09 Ekim 2018.

Hükümetler kamu açıklarının finansmanını sağlamak için temel olarak iki yöntemden faydalanırlar. İlki vergi gelirlerini artırmaktır. Amaca ulaşmak için kullanılacak bu aracın başarılı olabilmesi için ülkenin vergi tabanının geniş olması, kayıt dışılığın düşük olması ve vergi kaçak ve kayıplarının yüksek olmaması gerekmektedir. Ancak genellikle aranan bu faktörler sağlanmadığından hükümetler amaçladıkları gelir seviyesine ulaşamazlar. Kamu gelirlerini arttırmak için hükümetlerin elinde olan ikinci araç ise para basma yetkisidir.

Enflasyonist bir ortamda vergiyi doğuran olay ile vergi tahsilâtı arasında geçen süre içerisinde devletin reel vergi gelirleri azalır. Enflasyonun vergi hâsılatı üzerinde yarattığı bu etkiye “Tanzi Etkisi” denmektedir.²

Gelişmekte olan ülkelerin vergi sistemlerinin yapısal özelliklerine dikkati çeken Tanzi, bu ülkelerde gelişmiş ülkelerin aksine vergi sisteminin inelastik [esnek olmayan] bir yapı sergilediğini ve vergi tahsilat sürelerinin uzun olduğunu vurgulamıştır. Tanzi’ye göre enflasyonun vergi gelirlerinin reel değeri üzerindeki etkisi, temelde şu üç unsura bağlı olarak değişmektedir:³

- Vergilerin tahsilat süresinin uzunluğu,
- Vergi sisteminin esnekliği,
- Enflasyon oranı.

Yapısı gereği enflasyondan doğrudan etkilenecek vergi matrahı, spesifik (teknik-fiziksel özelliği dikkate alan) nitelik taşıyan matrahtır. Çünkü bu tür vergilerde matrah ekonomik bir değerden oluşmaz.⁴

Ortalama vergi oranı, vergi borcunun malın fiyatına bölünmesi ile ortaya çıktığından fiyatlar

arttıkça vergi geliri/borcu mutlak rakam olarak aynı kalacağından ortalama vergi oranı düşecektir. Bu nedenle devlet vergi geliri kaybı yaşayacaktır. Vergi matrahının ekonomik olduğu durumda ise matrah para birimi ile ifade edildiğinden enflasyonun etkisi doğrudan hissedilecektir.⁵

Bir ülkede enflasyonun vergi gelirlerinin reel değerini artırması şu üç koşulun birlikte gerçekleşmesine bağlıdır:⁶

- Vergiye tabi kazanç ve iratlar, enflasyon oranındaki artışa paralel olarak artmalıdır,
- Vergi sistemi, artan oranlı bir tarife yapısına sahip olmalıdır,
- Verginin tahsilatı hızlı bir biçimde yapılmalı, yani vergiyi doğuran olay ile tahsilat arasındaki süre çok kısa olmalıdır.

2- ENFLASYONUN İŞLETMELER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

İktisat literatüründe enflasyon ile yatırımların kısa dönemde aynı yönde hareket ettikleri ancak aralarındaki ilişkinin orta ve uzun dönemde ters orantılı olduğu görülmüştür. Enflasyonun beraberinde getirdiği riskler, işletmeleri kısa vadeli yatırım kararları almaya yönlendirmektedir. Bu durum işletmelerin yatırım kararlarını olumsuz olarak etkilemekte, uzun vadeli yatırım yapma isteklerini ise azaltmaktadır.

Enflasyon dönemlerinde işletme sermayesi ihtiyacı sürekli artmaktadır. Girdi fiyatlarının sürekli artması, işletmeyi daha fazla stok tutmaya yöneltmektedir. Aynı zamanda bu dönemlerde işletmeler fiktif kârlar elde edebilmekte, bu durum da işletmenin otofinansman kararlarını sağlıksız bir şekilde vermelerine neden olmak-

² Umut Ege, Enflasyon Düzeltmesinin Türk Vergi Sistemindeki Yerinin Değerlendirilmesi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı, Ankara, 2011.

³ https://dergiler.sgb.gov.tr/calismalar/maliye_dergisi/yayinlar/md/md143/Huseyinsen.pdf , Erişim Tarihi:10 Kasım 2018

⁴ age, s.16

⁵ age, s.16

⁶ https://dergiler.sgb.gov.tr/calismalar/maliye_dergisi/yayinlar/md/md143/Huseyinsen.pdf , Erişim Tarihi: 10 Kasım 2018.

tadır. Bu nedenle, işletmenin finansman politikalarının oluşturulması sırasında enflasyonun göz önünde bulundurulması gerekmektedir.⁷

Enflasyonist ortamda girdilerin elde edilme süresi ile ürünün satış süresi arasında önemli farkların olması gerçek olmayan kârların ortaya çıkmasına neden olabilir. Fiyat artışlarının maliyet bedeli üzerinden kaydedilmiş stoklar üzerindeki etkileri gerçek durumu yansıtacak şekilde gösterilememektedir.

Fiyatlar genel seviyesindeki sürekli ve hızlı artışlar ücretlilerin alım gücünü azaltmaktadır. Alım gücündeki azalma ekonomik ve sosyal sonuçların oluşmasına neden olmaktadır. Bu sonuçlar ücretlilerin gelecekte doğacak olan zararlarını düşünerek yüksek ücret artışı taleplerinde bulunmalarına ve refah kaybı yaşamalarına neden olabilmektedir.

3- ENFLASYON DÜZELTMESİ ve YÖNTEMLERİ

Enflasyon düzeltmesi ile ilgili olarak 5024 sayılı Kanunla Vergi Usul Kanununda değişiklikler yapılmış ve düzeltme işlemine ilişkin ikili bir yaklaşım getirilmiştir. 01.01.2004 tarihinden sonra düzenlenecek mali tabloların düzeltilmesine ilişkin esaslar Vergi Usul Kanununun mükerrer 298'inci maddesinde; 31/12/2003 tarihli mali tabloların düzeltilmesine ilişkin hükümler ise geçici 25'inci maddesinde yer almaktadır.

Vergi Usul Kanununun mükerrer 298'inci maddesinin (A) fıkrasının (1) numaralı bendinde yer alan hükme göre Devlet İstatistik Enstitüsünce Türkiye geneli için ilan edilen fiyat endeksindeki artışın, içinde bulunulan dönem dahil son üç hesap döneminde % 100'den ve içinde bulu-

nulan hesap döneminde % 10'dan fazla olması halinde mali tablolar enflasyon düzeltmesine tabi tutulacak, Bakanlar Kurulunca bu oranların değiştirilmesi halinde yeni oranlar dikkate alınacaktır. Geçici vergi dönemlerinde bu oranların tespitinde, son üç hesap dönemi yerine üçer aylık dönemlerin son ayı dahil önceki otuz altı ay ve içinde bulunulan hesap dönemi yerine son on iki ay dikkate alınacaktır. Bir hesap dönemi içindeki geçici vergi dönemlerinin herhangi birinde düzeltme yapılması halinde takip eden geçici vergi dönemlerinde ve içinde bulunulan hesap dönemi sonunda da düzeltme yapılacaktır.⁸

Enflasyon düzeltmesinin amacı, mali tablonun ait olduğu tarihteki satın alma gücü cinsinden hesaplanmasıdır. Bunu gerçekleştirmek için mükellefler aşağıdaki hususları sırasıyla yerine getireceklerdir.

- Mali tabloda yer alan kıymetlerden hangilerinin parasal olmayan kıymet olduğu tespit edilecektir.
- Tespit edilmiş parasal olmayan kıymetlerin enflasyon düzeltmesinde dikkate alınacak tutarları bulunacaktır.
- Bulunan bu tutarlar ait oldukları düzeltme katsayılarıyla çarpılacaktır.
- Parasal olmayan kıymetler düzeltilmiş değerleriyle, parasal kıymetler ise düzeltmeye tabi tutulmaksızın mali tabloda gösterilecektir.

Enflasyon düzeltmesi uygulamasının faydalar;⁹

- Gelir vergisi ve kurumlar vergisinin daha adil bir şekilde toplanmasını sağlar,
- Belge düzeninin oturmasını sağlar,
- İşletmelerin uzun vadeli planlar yapmasına olanak tanır. İşletmelerin enflasyondan kaynaklanan risklerini azaltır,

⁷ Umut Ege, Enflasyon Düzeltmesinin Türk Vergi Sistemindeki Yerinin Değerlendirilmesi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı, Ankara, 2011.

⁸ 338 seri No.lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği.

⁹ Umut Ege, Enflasyon Düzeltmesinin Türk Vergi Sistemindeki Yerinin Değerlendirilmesi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı, Ankara, 2011, s.39

- İç ve dış sermaye çevrelerine güven verir. Türkiye'ye giren yabancı sermaye miktarında artış yaratması beklenir. Çünkü, ülkeye giren yabancı sermaye enflasyon dolayısıyla kayıplar yaşamayacağını bilir,
- İşletmeler açısından öz kaynak ve yabancı kaynaklar arasında, öz kaynaklar aleyhine olan dengesizliği ortadan kaldırır,
- Enflasyon düzeltmesi sayesinde muhasebe, maliye için tutuluyor olmaktan çıkar. Özellikle küçük ve orta ölçekli işletmeler planlarını daha sağlıklı bir biçimde şekillendirmelerini sağlar. Yatırımların verimini artırır, hatalı yatırımların önüne geçilmiş olur,
- Enflasyon düzeltmesinin sağlayacağı sağlıklı sonuçlar işletmelerin idarecileri, sahipleri ve kreditorleri tarafından da kullanılarak, verilecek kararlardaki isabet oranı artırılır

Enflasyon düzeltmesi yöntemlerinin seçimine yön veren bir takım hususlar bulunmaktadır. Bunlar: kar kavramı, değerlendirme ölçüsü, finansal tablolarda kullanılan ölçü birimi, düzeltmede kullanılan endeks. Bu nedenle yöneme yön veren esaslar çerçevesinde enflasyon düzeltmesinde yöntem seçilmektedir. Enflasyon düzeltmesinde uygulanan yöntemler;

- Tarihi Maliyet Muhasebesi,
- Genel Fiyat Düzeyi Muhasebesi,
- Cari Maliyet Muhasebesi,

Enflasyon düzeltmesi yapılırken, 338 seri No.lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği'nde belirtilen bölümlerinde yer alan esaslarla birlikte aşağıdaki ilkeler de göz önünde bulundurulacaktır.¹⁰

- Tebliğ ekinde yer alan parasal ve parasal olmayan kıymetlerin gösterilmiş olduğu listeler, işletmelerde para olarak yalnızca Türk Lirasının kullanıldığı prensibine dayanılarak hazırlanmıştır.

- Mükellefler yabancı para üzerinden yapmış oldukları işlemlerini Vergi Usul Kanununun mevcut hükümleri doğrultusunda değerlemeye devam edecekler, bunlar için ayrıca düzeltme yapmayacaklardır. Bu tebliğ uygulamasında yabancı paralar ile yabancı para cinsinden ifade edilen (alacak ve borç senetleri gibi) kıymetler parasal kıymet olarak addedilecektir.
- İktisadi işletmeye dahil (karşılıklar gibi) bir takım iktisadi kıymetler asli bir kıymet mahiyeti taşımamakta ve belli bir iktisadi kıymete bağlı olarak hesaben mali tabloda kendilerine yer bulmaktadırlar. Bu tür kıymetler bağlı oldukları iktisadi kıymete göre parasal ya da parasal olmayan ayrımına tabi tutulacaktır. Düzeltme işlemine tabi olacak karşılıklar da Vergi Usul Kanunu hükümlerine göre ayrılması mümkün olan karşılıklardır.
- Hisse senetleri esas itibarıyla parasal olmayan bir iktisadi kıymettir ve düzeltme katsayısı ile çarpılmak suretiyle düzeltme işlemi gerçekleştirilecektir. Ancak, işletmenin aktifinde yer alan bir hisse senedinin borsada işlem görüyor olması durumunda, düzeltme işlemi düzeltme katsayısı kullanılarak yapılmayacak, değerlendirme günü itibarıyla hisse senedinin borsa rayıcı dikkate alınacaktır.
- İktisadi işletmeye dahil olup düzeltme işlemine konu olan parasal olmayan kıymetlerin, işletme ile aidiyeti, düzeltmeye esas tarih ve bedellerinin tevsiki zorunludur.

4- FİNANSAL TABLOLARIN ENFLASYONA GÖRE DÜZELTİLMESİ

Temel mali tablolar arasında yer alan bilançoda; parasal ve parasal olmayan iki kalem

¹⁰ 328 Sıra Nolu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği.

bulunmaktadır. Parasal kıymetler; hazır değerler, menkul kıymetler, ticari alacaklar, diğer alacaklar gibi kalemlerden oluşmaktadır. Parasal olmayan kıymetler ise; stoklar, verilen sipariş avansları, mali duran varlıklar, maddi duran varlıklar, sayım ve tesellüm noksanları gibi kıymetlerden oluşmaktadır.

Parasal kıymetlerin (parasal varlıklar ve parasal kaynakların) enflasyon düzeltmesine tabi tutulmasına gerek yoktur. Zira mali tabloda görünen parasal kıymete ait değer, mali tablo tarihi itibarıyla o kıymetin satın alma gücünü de göstermektedir. Ancak mali tablonun enflasyonun etkilerinden arındırılması için, parasal olmayan kıymetlerin (parasal olmayan varlıklar ve parasal olmayan kaynakların) enflasyon düzeltmesine tabi tutulması gerekir.

a. Parasal Olmayan Kıymetlerin Enflasyon Düzeltmesinde Dikkate Alınacak Tutarları

Parasal olmayan kıymetlerin düzeltme işleminde, Vergi Usul Kanununda yer alan değerle-

me hükümlerine göre tespit edilen tutarları esas alınacaktır.

Parasal olmayan kıymetlerin enflasyon düzeltmesinde dikkate alınacak tutarları belirlenirken bir kısım değerler, parasal olmayan kıymetlerin Vergi Usul Kanununun değerlendirilmesine göre bulunan tutarlarından düşülecek ve bu işlemde sonra bulunan miktarlar düzeltmeye esas alınacaktır.

Düzeltilmeye esas alınacak tutara ulaşılırken düşülmesi gereken bu değerler aşağıda gösterilmiştir.

Reel olmayan Finansman Maliyetinin Mahiyeti

Reel olmayan finansman maliyeti (ROFM); her türlü borçlanmada, borç tutarlarına borcun kullanıldığı döneme ait TEFE artış oranının uygulanması suretiyle bulunan tutarı ifade etmektedir. Yabancı para üzerinden borçlanmalarda borcun kullanıldığı döneme ait TEFE artış oranı, borcun kapatıldığı hesap dönemi sonundaki Türk Lirası karşılıklarına uygulanacaktır.

$$\text{Reel Olmayan Finansman Maliyeti} = \frac{\text{Borcun Kapatıldığı Aya Ait Tefe}}{\text{Borcun Alındığı Aya Ait Tefe}}$$

Reel Olmayan Finansman Maliyeti İhtiva Edebilen İktisadi Kıymetler

Maliyet veya alış bedellerine intikal ettirilmiş ve düzeltmeye esas tutara ulaşılırken düşülecek reel olmayan finansman maliyeti ihtiva edebilecek parasal olmayan varlıklar aşağıda gösterilmiştir.

1. Stoklar
2. Maddi duran varlıklar
3. Mali duran varlıklar
4. Özel tükenmeye tabi varlıklar

Reel Olmayan Finansman Maliyetlerinin Tevsik Edilememesi Hali

a. Son Beş Hesap Dönemi İçinde Aktife Giren Kıymetler İçin

2003 yılı hesap dönemi dahil, son beş hesap dönemi içinde aktife giren kıymetlerin maliyet veya alış bedeline dahil edilen ancak tevsik edilemeyen finansman giderlerinin reel olmayan kısımları; toplam finansman maliyetlerine, ilgili döneme ait TEFE artış oranının dönem ortalama ticari kredi faiz oranına bölünmesi sonucunda belirlenen oranlar uygulanmak suretiyle bulunan tutarın, maliyet veya alış bedelinden düşülmesi suretiyle hesaplanacaktır.

$$\text{Reel Olmayan Finansman Maliyeti} = \frac{\text{Toplam Finansman Maliyeti}}{\text{İlgili Hesap Dönemine Ait TEFE Artış Oranı}} \times \frac{\text{İlgili Hesap Dönemine Ait Ortalama Ticari Kredi Faiz Oranı}}$$

b. Son Beş Hesap Döneminden Önce Aktife Giren Kıymetler İçin

Son beş hesap döneminden önce aktife giren ve maliyet veya alış bedeline dahil edilen, ancak tevsik edilemeyen finansman giderlerinin, son beş hesap döneminden önceki reel olmayan kısımları söz konusu iktisadi kıymetin maliyet veya alış bedelinden düşülemeyecektir.

1/1/2004 Tarihinden Önce Ayrılmış ve Sermayeye İlave Edilmiş Olan Yeniden Değerleme Değer Artış Fonu Gibi Fonlar

1/1/2004 tarihinden önce ayrılmış olan ve sermayeye ilave edilen yeniden değerlendirme değer artış fonu gibi fonların sermayeye ilavesi nedeniyle oluşan sermaye artışları, artış olarak dikkate alınmayacak ve bunlar enflasyon düzeltmesine tabi tutulmayacaktır.

Düzeltilme işlemi, Türkiye geneli için hesaplanan toptan eşya fiyatları genel endeksi göz önünde bulundurularak Bakanlığımızca saptanmış olan ve tebliğ ekinde gösterilen düzeltme katsayıları kullanılarak yapılacaktır.

$$\text{Düzeltilme Katsayısı} = \frac{\text{Mali Tablonun Ait Olduğu Aya İlişkin Fiyat Endeksi}}{\text{Düzeltilmeye Esas Alınan Tarihi İçeren Aya İlişkin Fiyat Endeksi}}$$

Taşıma Katsayısı

Mali tablolardaki parasal ve parasal olmayan tutarların, taşıma katsayısı kullanılarak ilgili dönemin sonundaki yeni değerlerinin hesaplanmasına "taşıma" denilir ve hesaplama işlemi "taşıma katsayısı" kullanılarak yapılır.

Taşıma katsayısı, mali tablonun ait olduğu aya ilişkin fiyat endeksinin, bir önceki dönemin sonundaki (yıl içinde işe başlayanlarda işe başlanılan aya ilişkin) fiyat endeksinde bölünmesiyle elde edilen katsayıdır. Parasal kıymetler için taşıma katsayısı bir olarak uygulanır.

$$\text{Taşıma Katsayısı} = \frac{\text{Mali Tablonun Ait Olduğu Aya İlişkin Fiyat Endeksi}}{\text{Bir Önceki Dönemin Sonundaki Fiyat Endeksi}}$$

a. Kullanılacak Düzeltilme Katsayılarının Belirlenmesinde Esas Alınacak Tarihler

- Alış bedeli ile değerlendirilen menkul kıymetler ve mali duran varlıklar için: *Satın Alma Tarihi*
- İlk madde ve malzeme, ticari mallar, yarı mamul ve mamul stokların maliyetine dahil edilen unsurlar, yıllara sari inşaat ve onarım işlerinde maliyeti oluşturan unsurlar, gelecek aylara ve yıllara ait giderler, maddi duran varlıklar ve bu varlıkları oluşturan unsurlar, maddi olmayan duran varlıklar ve bu varlıkları oluşturan unsurlar, özel tükenmeye tabi varlıklar ve bu varlıkları oluşturan unsurlar, yıllara sari inşaat ve onarım hakedişleri ile haklar ve

şerefiyeler, özel fonlar (sabit kıymet yenileme fonu gibi), kar yedekleri için: *Defterlere Kayıt Tarihi*

- Parasal olmayan alınan depozito ve teminatlar ile avanslar, nakit olarak ödenmiş sermaye, hisse senetleri ihraç primleri, hisse senedi iptal karları için: *Tahsil Tarihi*
- Parasal olmayan verilen depozito ve teminatlar ile avanslar için: *Ödeme Tarihi*
- Aynı sermaye olarak konulan kıymetler için: *Mülkiyetin İntikal Ettiği Tarih*
- Kar yedekleri, geçmiş yıl karları ve net dönem karının sermayeye ilave edilmesi dolayısıyla artırılan sermaye için: *Tescil Tarihi*
- Nakdi sermaye karşılığı alınan hisse senetleri için: *Ödeme Tarihi*

- Aynı sermaye karşılığı alınan hisse senetleri için: *Sermaye Olarak Konulan Kıymetlerin Mülkiyetinin İntikal Ettiği Tarih*
- Temettü karşılığı alınan hisse senetleri için: *İştirak Edilen Şirket Sermayesinin Tescil Tarihi*
- Parasal olmayan karşılıklar için: *Bağlı Olandukları İktisadi Kıymet İçin Belirlenen Tarihler*.

Borsada İşlem Gören Hisse Senetleri

Borsada işlem gören hisse senetleri, bilanço günündeki borsa rayıcı ile dikkate alınacak ve bunlar için ayrıca düzeltme yapılmayacaktır.

Toplulaştırılmış Yöntemlere Göre Düzeltme Katsayıları

Enflasyon düzeltmesinde mükellefler toplulaştırılmış yöntemleri tercih ediyorlarsa Maliye Bakanlığınca belirlenen ve tebliğ ekinde yer alan düzeltme katsayıları yerine, bu bölümde yer alan esaslara göre düzeltme işlemini gerçekleştireceklerdir. Toplulaştırılmış yöntemler kullanıla-

rak düzeltilebilecek parasal olmayan kıymetler, stoklarla sınırlıdır.

Vergi Usul Kanununun 5024 sayılı Kanunla değişik mükerrer 298'inci maddesinin (A) fıkrasının (5) ve (8) numaralı bentlerinin verdiği yetkiye istinaden Bakanlığımızca iki tür toplulaştırılmış yöntem belirlenmiştir:

1. Basit ortalama yöntemi
2. Stok devir hızı yöntemi

Mükellefler belirtilen bu yöntemlerden herhangi birini seçebileceklerdir.

a. Basit Ortalama Yöntemi

Düzeltilme katsayısı, mali tabloların ait olduğu aya ilişkin fiyat endeksinin, bu endeks ile bir önceki geçici vergi döneminin sonundaki fiyat endeksi toplamının ikiye bölünmesi sonucu bulunan endekse bölünmesiyle elde edilen katsayı olarak hesaplanır ve düzeltmeye esas tutar olarak 31/12/2003 tarihli bilançoda yer alan stoklara ait değerler esas alınır.

$$\text{Düzeltilme Katsayısı} = \frac{\text{Bilançonun ait olduğu aya ait fiyat endeksi}}{\frac{\text{Bilançonun ait olduğu aya ait fiyat endeksi} + \text{Bilanço günü itibarıyla bir önceki geçici vergi döneminin sonundaki fiyat endeksi}}{2}}$$

b. Hareketli Ağırlıklı Ortalama Yöntemi

Düzeltilme katsayısı, enflasyon düzeltmesine tabi tutulmuş dönem başı stoğun ilgili dönemin sonuna taşınmış değeri ile dönem içi alış ve giderlerin enflasyon düzeltmesine tabi tutulmuş değerleri toplamının, dönem başı stok ile dönem içi alış ve giderlerin enflasyon düzeltmesine esas alınacak tutarlarının toplamına bölünmesi ile hesaplanır ve düzeltmeye esas tutar olarak da dönem sonu stokun enflasyon düzeltmesine esas alınacak tutarı alınır. Bu hesaplamada amortis-

man ve reel finansman giderleri, endekslenmeden dikkate alınır.

c. Stok Devir Hızı Yöntemi

Bu yöntemde mükellefler; öncelikle stok devir hızını, sonrasında ortalama stokta kalma süresini hesaplayacaklar ve nihayetinde de 31.12.2003 tarihli bilançoda görünen stokların hangi aydan kaldığını bulacaklardır. Stokların hangi aydan kaldığı tespit edildikten sonra yapılması gereken, düzeltmeye esas tarih itibarıyla düzeltme katsayısını bulmak ve bu katsayıyla 31.12.2003 tarihli bilançoda görünen stoklara ait tutarı çarpmaktır.

$$\text{Stok Devir Hızı} = \frac{\text{Dönem içinde satılan toplam mal maliyeti}}{(\text{Dönem başı stok tutarı} + \text{Dönem sonu stok tutarı}) / 2}$$

$$\text{Ortalama Stokta Kalma Süresi} = \frac{\text{Dönem gün sayısı}}{\text{Stok devir hızı}}$$

Birikmiş Amortismanların Düzeltilmesi

Vergi mevzuatında özellik arz eden bir durumda birikmiş amortismanların düzeltilmesi işlemidir. Birikmiş amortismanlar, ait oldukları iktisadi kıymetin bilanço tarihinde ki değerinde, düzeltme sonrasında ortaya çıkan artış oranı dikkate alınarak düzeltilecektir. Düzeltme işlemi, Türkiye geneli için hesaplanan toptan eşya fiyatları genel endeksi (TEFE) göz önünde bulundurulularak saptanmış olan düzeltme katsayıları kullanılarak yapılacaktır. Ancak 01.01.2006'dan itibaren TEFE uygulamadan kaldırdığı için bu endeks yerine Üretici Fiyat Endeksi (ÜFE) kullanılacaktır. Enflasyon döneminde amortismanlar ve tükenme payları, ilgili varlıkların düzeltilme sonucu bulunan yeni değerleri üzerinden ayrılır. Maddi olmayan varlıkların tükenme veya itfa payları düzeltilmiş yeni değerleri üzerinden hesaplanır.¹¹

Yapılacak Muhasebe Kayıtları

Enflasyon düzetmeleri, ilgili kıymetlere ait fark hesaplarına ve enflasyon düzeltme hesabına kaydedilecektir. Enflasyon fark hesapları, parasal olmayan kıymetlerin düzeltme işlemi sonrası değeri ile düzeltme öncesi değeri arasındaki farklarının kaydedildiği tali hesaplardır ve enflasyon düzeltme hesabı ile karşılıklı olarak çalışırlar.

Enflasyon düzeltme hesabı ise parasal olmayan kıymetlerin düzeltilmesi sonucu oluşan farkların kaydedildiği hesabı ifade eder. Parasal olmayan varlıkların enflasyon düzeltmesine tabi tutulması sonucu oluşan farklar bu hesabın altına, parasal olmayan kaynakların enflasyon düzeltmesine tabi tutulması sonucu oluşan farklar ise borcuna kaydedilir. Enflasyon düzeltme hesabının bakiyesi geçmiş yıl kâr/zarar hesabına aktarılmak suretiyle hesap kapatılır.

5- ENFLASYON DÜZELTMESİ UYGULAYACAK MÜKELLEFLER

31/12/2003 tarihindeki bilanço üzerinde enflasyon düzeltmesi, kazançlarını bilanço esasına göre tespit eden gelir veya kurumlar vergisi mükellefleri tarafından yapılacaktır. Yani bir işletmenin Vergi Usul Kanununun geçici 25'inci maddesine göre enflasyon düzeltmesi yapması için iki şart öngörülmüştür:

1. Gelir veya kurumlar vergisi mükellefi olmak
2. Bilanço esasına göre defter tutmak

Bu iki şartın birlikte gerçekleşmesi durumunda, 31/12/2003 tarihindeki bilanço üzerinde Vergi Usul Kanununun geçici 25'inci maddesine ve bu tebliğe göre enflasyon düzeltmesi yapmak, anılan mükellefler için zorunluluktur.

Sermaye Piyasası Kurulu ile Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunun yüksek enflasyon dönemlerinde mali tabloların düzeltilmesine ilişkin düzenlemelerine göre bilançolarını düzeltmek zorunda olan mükellefler 31/12/2003 tarihi itibarıyla, anılan idarelerce yapılan düzenlemelere uygun bir biçimde düzeltilmiş olan bilançolarını Vergi Usul Kanununun geçici 25 inci maddesine göre yeniden düzeltmek zorunda değildirler. Ancak, düzeltme sonrası 31.12.2003 tarihli bilançoda görünen birikmiş amortismanların, Vergi Usul Kanununda yer alan amortisman ayırma sürelerine göre bulunan değerler üzerinden bilançoda yer almış olması gerekmektedir.

Bilanço esasına göre defter tutmayan gelir veya kurumlar vergisi mükellefleri bu tebliğe göre enflasyon düzeltmesi yapamayacaklardır.

SONUÇ

Gelişmekte olan ülkelerde enflasyon toplamun tüm tabakası üzerinde doğrudan ya da dolaylı olarak etki yarattığı yadsınamaz bir ger-

¹¹ Mustafa Parmaksız, Günümüzde Enflasyon Düzeltmesi, e-Yaklaşım Dergisi, Şubat/2018, Sayı:302.

çektir. Enflasyonun yüksek olduğu zamanlarda ekonomide değişkenlik gösteren fiyatlar, işletmelerin geleceğe dair yatırım ve benzeri gibi karar almada engelleyici bir husustur. Yüksek enflasyon işletmelerin bilançolarını da etkilemektedir. Enflasyon düzeltilmesi uygulamasıyla işletmelerin finansal tabloları daha gerçekçi durumu yansıtmaktadır. Enflasyon düzeltilmesi uygulaması sonucunda yeniden düzenlenen mali tablolar sayesinde, işletmeler geleceğe yönelik kararlarında daha doğru bilgilere ulaşarak karar almaktadırlar. Enflasyon düzeltilmesi, ancak kanunî şartların sağlandığı durumlarda uygulanabilecektir. Yani işletmeler, enflasyon düzeltilmesini gerektiren yasal şartların oluşmadığı ancak bu şartlara yakın enflasyon oranları ile karşı karşıya kaldıkları durumlarda enflasyon düzeltilmesi yapamayacaklardır.

Enflasyon düzeltilmesi, kazançlarını bilanço esasına göre tespit eden gelir veya kurumlar vergisi mükellefleri tarafından yapılacaktır. Bilanço esasına göre defter tutmayan gelir veya kurumlar vergisi mükellefleri enflasyon düzeltilmesi yapamayacaktır. Enflasyon düzeltilmesi yapmak zorunda olan mükelleflerin, düzeltme şartlarının oluşması halinde 01.01.2004 tarihinden sonra düzenleyecekleri mali tablolarından sadece bilançolarını düzeltme işlemine tabi tutmaları zorunludur. Enflasyon düzeltilmesi uygulaması; fiyat endeksindeki artışın, içinde bulunulan dönem dahil son üç hesap döneminde % 100'den ve içinde bulunulan hesap döneminde % 10'dan fazla olması halinde mali tablolar enflasyon düzeltilmesine tabi tutulacak, Bakanlar Kurulunca bu oranların değiştirilmesi halinde yeni oranlar dikkate alınacaktır.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Enflasyon Raporu (2018/IV.)'nda; enflasyonun 2018 yıl-

sonunda yüzde 23,5 olarak gerçekleşeceği, 2019 yılsonunda yüzde 15,2'ye, 2020 yılsonunda yüzde 9,3'e geriledikten sonra orta vadede % 5 düzeyinde istikrar kazanacağı tahmin edilmektedir. Enflasyonun, yüzde 70 olasılıkla, 2018 yılı sonunda yüzde 21,9 ile yüzde 25,1 aralığında (orta noktası yüzde 23,5), 2019 yılı sonunda yüzde 12,3 ile yüzde 18,1 aralığında (orta noktası yüzde 15,2), 2020 yılı sonunda ise yüzde 6,0 ile yüzde 12,6 aralığında (orta noktası yüzde 9,3) gerçekleşeceği öngörülmektedir. Ekonominin temel amaçlarından biri de enflasyonu düşürmek olduğu için enflasyon düzeltilmesi uygulaması yakın zamanda uygulanacak gibi görünmemektedir.

KAYNAKÇA

- 213 sayılı Vergi Usul Kanunu
- 328 seri No.lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği
- 338 seri No.lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği
- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Enflasyon Raporu (2018/IV.)
- EGE, U. Enflasyon Düzeltilmesinin Türk Vergi Sistemindeki Yerinin Değerlendirilmesi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı, Ankara, 2011.
- PARMAKSIZ, M. Günümüzde Enflasyon Düzeltilmesi, e-Yaklaşım Dergisi, Şubat/2018, Sayı:302.
- http://www.ekodialog.com/Makaleler/vergi_enflasyon_iliskisi.html (Erişim Tarihi: 09 Ekim 2018).
- https://dergiler.sgb.gov.tr/calismalar/maliye_dergisi/yayinlar/md/md143/Huseyin-sen.pdf (Erişim Tarihi:10 Ekim 2018)

	Aktif	Pasif
Parasal Kıymetler	Hazır Değerler	Mali Borçlar
	Menkul Kıymetler	Ticari Borçlar
	Ticari Alacaklar	Diğer Borçlar
	Diğer Alacaklar	Alınan Avanslar (Parasal)
	Gelir Tahakkukları	Ödenecek Vergi Ve Diğer Yükümlülükler
	Verilen Sipariş Avansları (Parasal)	Borç Ve Gider Karşılıkları (Parasal)
	Peşin Ödenen Vergi Ve Fonlar	Gider Tahakkukları
	Diğer Çeşitli Dönen Varlıklar	Sayım Ve Tesellüm Fazlaları (Parasal)
	İş Avansları	Diğer Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar
	Personel Avansları	Diğer Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar
	Sayım Ve Tesellüm Noksanları (Parasal)	
	Diğer Çeşitli Duran Varlıklar (Parasal)	
	Parasal Olmayan Kıymetler	Stoklar
Peşin Ödenen Giderler		Ertelenmiş Gelirler
Verilen Sipariş Avansları		Borç Ve Gider Karşılıkları (Parasal Olmayan)
İş Avansları (Parasal Olmayan)		Sayım Ve Tesellüm Fazlaları (Parasal Olmayan)
Sayım Ve Tesellüm Noksanları (Parasal Olmayan)		Yıllara Yaygın İnşaat Ve Onarım Hak Edişleri
Yıllara Yaygın İnşaat Ve Onarım Maliyetleri		Sermaye
Mali Duran Varlıklar		Emisyon Primi
Maddi Duran Varlıklar		Hisse Senedi İhraç İptal Kârları
Maddi Olmayan Duran Varlıklar		Yasal Yedekler
Özel Tükenmeye Tâbi Varlıklar		Statü Yedekleri
Diğer Çeşitli Duran Varlıklar (Parasal Olmayan)		Yenileme Fonu
		Olağanüstü Yedekler
		Geçmiş Yıl Kâr/Zararı
	Gelir Tablosu Hesapları	

Kaynak: Umut EGE, Enflasyon Düzeltmesinin Türk Vergi Sistemindeki Yerinin Değerlendirilmesi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı, Ankara, 2011.

Parasal Olmayan Kalemler	Düzeltilmeye Esas Alınacak Tarih
Alış Bedeli İle Değerlenen Menkul Kıymetler	Satın Alma Tarihi
Mali Duran Varlıklar	
İlk Madde Ve Malzeme	
Ticari Mallar	
Yarı Mamul Ve Mamul Dahil Edilen Unsurlar	
Yıllara Sari İnşaat Ve Onarım İşlerinde Maliyeti Oluşturan Unsurlar	Defterlere Kayıt Tarihi
Gelecek Aylara Ve Yıllara Ait Giderler	
Maddi Duran Varlıklar Ve Bu Varlıkları Oluşturan Unsurlar	
Maddi Olmayan Duran Varlıklar Ve Bu Varlıkları Oluşturan Unsurlar	
Özel Tüklenmeye Tabi Varlıklar Ve Bu Varlıkları Oluşturan Unsurlar	
Yıllara Sari İnşaat Ve Onarım Hak Edişleri	Tahsil Tarihi
Haklar	
Şerefiyeler	
Parasal Olmayan Alınan Depozito Ve Teminatlar İle Avanslar	
Nakit Olarak Ödenmiş Sermaye	
Hisse Senetleri İhraç Primleri	Ödeme Tarihi
Hisse Senedi İptal Kârları	
Parasal Olmayan Verilen Depozito Ve Teminatlar İle Avanslar	
Aynî Sermaye Olarak Konulan Kıymetler	
Kar Yedekleri	
Geçmiş Yıl Karları	Tescil Tarihi
Net Dönem Kârının Sermayeye İlave Edilmesi Dolayısıyla Artırılan Sermaye	
Nakdî Sermaye Karşılığı Alınan Hisse Senetleri	Ödeme Tarihi
Aynî Sermaye Karşılığı Alınan Hisse Senetleri	Sermaye Olarak Konulan Kıymetlerin Mülkiyetinin İntikal Ettiği Tarih
Temettü Karşılığı Alınan Hisse Senetleri	İştirak Edilen Şirket Sermayesinin Tescil Tarihi
Parasal Olmayan Karşılıklar	İlgili Olduğu Kıymetin Düzeltilmeye Esas Tarihi

Kaynak: Umut EGE, Enflasyon Düzeltmesinin Türk Vergi Sistemindeki Yerinin Değerlendirilmesi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı, Ankara, 2011.